

Okul Öncesi Dönem Çocuğu Olan Anne Babaların Çatışma Durumları ve Öz Yeterlik Algılarının İncelenmesi

Araştırma Makalesi/ Research Article

 Bayram DELEŞ, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi
 Nazan KAYTEZ, Çankırı Karatekin Üniversitesi

Öz

Bu araştırmada okul öncesi dönem çocuğu olan anne babaların çatışma durumları ve öz yeterlik algılarının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, Gümüşhane il merkezinde bulunan özel okul öncesi eğitim kurumlarına çocuğu devam eden 302 ebeveyn oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri Genel Bilgi Formu, Genel Öz Yeterlilik Ölçeği ve O'Leary-Porter Çatışma Ölçeği ile toplanmıştır. Veriler araştırmacı tarafından hazırlanan çevrimiçi (Google) formlar ile toplanmıştır. Verilerin analizinde T testi, ANOVA ve regresyon analizleri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda üniversite mezunu olan, gelir düzeyi yüksek olan, bir ve iki çocuk sahibi olan, çalışan, evlilik süresi dört-dokuz yıl arasında olan ve evliliğinden memnun olan ebeveynlerin öz yeterlik algılarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Aynı zamanda lise mezunu olan, gelir durumu orta düzeyde olan, üç çocuk sahibi olan, evlilik süresi bir-üç yıl arasında olan ve evliliğinden memnun olmayan ebeveynlerin ise çatışma düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca öz yeterlik algısının çatışma düzeyini negatif yönde ve anlamlı düzeyde etkilediği, ebeveynlerin çatışma düzeyleri arttıkça öz yeterlik algılarının azaldığı belirlenmiştir. Bu kapsamda eşlerin çatışma nedenleri ve öz yeterlik algıları daha ayrıntılı araştırılabilir ve bu konuda çözüm odaklı çalışmalar yapılabilir.

Anahtar Kelimeler

Anne baba,
çatışma,
çocuk gelişimi,
öz yeterlik algısı,

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 08.04.2022

Kabul Tarihi 27.06.2022

E-Yayın Tarihi: 30.06.2022

Investigation of Conflict Situations and Self-Efficacy Perceptions of Parents Who Have Preschool Children

Abstract

In this study, it was aimed to examine the conflict situations and self-efficacy perceptions of parents with preschool children. Correlational model was used in the research. The study group of the research consists of 302 parents whose children attend private preschool education in Gümüşhane city center. The data of the research were collected with the General Information Form, the General Self-Efficacy Scale and the O'Leary-Porter Conflict Scale. The data were collected with online (Google) forms prepared by the researcher. T test, ANOVA and regression analyzes were used in the analysis of the data. As a result of the research, it was determined that the self-efficacy perceptions of the parents who are university graduates, have a high income level, have one or two children, are working, have a marriage duration of four to nine years, and have a high level of marital satisfaction. It was determined that the conflict levels of the parents who were high school graduates, had a medium income, had three children, were married for one to three years, and were not satisfied with their marriage. In addition, it was determined that self-efficacy levels had a negative and significant effect on conflict levels, and that as the conflict level of parents increased, their self-efficacy levels decreased. In this context, the causes of conflict and self-efficacy perceptions of spouses can be investigated in more detail and solution-oriented studies can be carried out on this issue.

Keywords

Parents,
conflict,
child development,
perception of self-efficacy

Article Info

Received: 04.08.2022

Accepted: 06.27.2022

Online Published:

06.30.2022

Atf (How to cite)

Deleş, B. ve Kaytez, N. (2022). Okul öncesi dönem çocuğu olan anne babaların çatışma durumları ve öz yeterlik algılarının incelenmesi. *Çocuk ve Gelişim Dergisi*, 5(9), 67-77.

Sorumlu Yazar: Bayram Deleş, b.deles@icloud.com

Giriş

Ebeveynlik, evli bireylerin çocuk sahibi olmalarıyla birlikte ortaya çıkan bir durumdur. Ebeveynlik, anne-baba açısından birçok olumlu özelliğe sahip olmakla birlikte, bazı zorlukları da beraberinde getirmektedir (Zhao ve White, 2022). Ebeveyn olmanın; çocuk sahibi olma, çocukları sevme, sevgiyi paylaşma, aile olmanın getirdiği güçlü bağlar, mutluluk, huzur, eğlence gibi avantajları bulunmaktadır (Hines ve ark., 2022; Sayın ve Altun, 2021). Özellikle ebeveyn ve çocuklar arasındaki uyum, aile ortamının kalitesini artırmakta bu durumda aile bireylerinin sosyal-duygusal gelişimlerini desteklemektedir. Bununla birlikte ebeveyn olmanın fiziksel, duygusal, sosyal ve ekonomik açıdan birtakım zorlukları da bulunmaktadır (Russell ve Ingersoll, 2021).

Çocuğun dünyaya gelmesiyle birlikte anne-babalar, çocuğun bakımı, beslenmesi, fiziksel, sosyal ve duygusal ihtiyaçlarının karşılanması gibi ebeveynlik rollerini yerine getirmeye çalışmakta bu durumda maddi ve manevi sorumlulukları artırmaktadır (Calzada, Tamis-LeMonda ve Yoshikawa, 2013; Karaçöl, 2021). Ebeveynler bu sorumlulukları yerine getirirken kimi zaman kendilerini yetersiz hissedebilmekte ve ebeveynlik rollerine ilişkin olumsuz bir algıya sahip olabilmektedirler (Rix, Rose ve Roman, 2022). Delgado ve arkadaşlarına (2019) göre ebeveynlerin bu algısı genel öz yeterlik düzeyleriyle ilişkilidir. Örneğin, Baş (2019) çalışmasında annelerin genel öz yeterlik düzeyleri ile ebeveynlik rollerine ilişkin algıları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulmuştur. Önal (2021) çalışmasında öz yeterlik algısı yüksek olan ebeveynlerin, ebeveyn rollerine ilişkin kendilik algılarının olumlu olduğunu belirlemiştir. Gerçek (2018) çalışmasında bireylerin genel öz yeterlik algıları ile uzlaşmacı davranışları arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir ilişki olduğunu belirlemiştir. Cavkaytar, Aksoy ve Ardıç (2014)'e göre ise öz yeterlik inançları yüksek olan ebeveynler daha olumlu ebeveynlik davranışlarına sahiptir. Dolayısıyla ebeveynlerin öz yeterlik algıları hem ebeveynlik algılarını hem de çocuklarına karşı davranışlarını etkilemektedir (Delgado ve ark. 2019).

Öz yeterlik, bireyin bir işi başarabileceğine dair inancıdır. Bireyin öz yeterliği ne kadar yüksek ise başarmaya ilişkin inancı da o kadar yüksektir (Coleman, 1998). Ebeveyn öz yeterliği ise anne-babaların ebeveyn olma konusunda sahip oldukları yeterliklere ilişkin algılarını ifade etmektedir. Ayón ve García (2019)'ya göre öz yeterlik algısı yüksek olan anne-babaların ebeveynliğe ilişkin öz yeterlik algıları da yüksektir. Öz yeterlik algısı yüksek olan ebeveynler sabırlıdırlar ve ebeveyn olmaya ilişkin zorluklarla daha kolay baş edebilmektedirler. Ayrıca anne-baba olma konusunda daha olumlu bir bakış açısına sahiptirler ve çocuklarının ihtiyaçlarına karşı daha duyarlıdırlar. Bu bağlamda çocukların temel ihtiyaçlarını yeterli düzeyde karşılamakta ve sosyal-duygusal gelişimlerini desteklemektedirler (Özkul, 2015). Anne-babaların öz yeterlik algıları çocuklarına yönelik tutumlarını da etkilemektedir (Masarik ve Conger, 2017). Anthony ve arkadaşlarına(2005) göre yüksek öz yeterliğe sahip ebeveynler, çocuklarına karşı daha olumlu ve tutarlı bir yaklaşıma sahiptirler. Öz yeterlik algısı düşük olan ebeveynler ise özellikle çocuklarıyla ilgili bir problem karşısında daha kolay pes edebilmekte ve ebeveyn olmayı keyifli değil, zorlu bir süreç olarak algılayabilmektedir. Yine çocuklarıyla ilgili sorumlulukları yerine getirmekte zorlanabilmekte ve çocuklarını ihmal edebilmektedirler (Abass Mohamed, Ibrahim El Malky ve Said Sayed, 2022). Örneğin, Cansız (2021),

üç-altı yaş aralığında çocuğu olan annelerin ebeveyn öz yeterlik inançları ile çocuklarını istismar potansiyelleri arasında anlamlı ilişki olduğunu bulmuştur.

Ebeveynlerin öz yeterlik algılarını, kişilik özellikleri, çocuğun mizacı, sosyoekonomik düzey gibi birçok faktör etkilemektedir (Gözübüyük, 2015; Tambulut ve Eker, 2019). Bu faktörlerden birisinin de eşler arasındaki çatışma olduğu düşünülmektedir. Örneğin, Topçu (2020) araştırmasında benlik saygısı yüksek eşlerin daha az çatışma yaşadıklarını bulmuştur. Demirli ve Kendir (2016) ise evlilik uyumunun anne-baba tutumlarını etkilediğini belirlemiştir. Eşler arasındaki çatışmalar doğrudan davranışlara yansımakta ve bu durum ebeveynlerin çocuklarıyla olan iletişimlerini olumsuz etkilemektedir (Pappalardo ve ark., 2022; Scull ve ark., 2022). Çatışma yaşayan eşler çocuklarıyla ilgili konularda çoğunlukla birbirlerini suçlamakta ve sorumluluklarından kaçma eğilimi göstermektedirler (Liu, Zhao ve Su, 2022; McDermott ve ark., 2022). Aile içinde çatışmaların yaşanması, yaşam kalitesinin azalmasına ve mutsuzluğa neden olmakta bu durumda eşlerin öz yeterlik algılarını etkileyebilmektedir. Çoğu zamanda eşlerin sahip olduğu öz yeterlik algısı çatışma sürecini yönetmektedir (Büyüktaşkapu 2012). Bu kapsamda alan yazında yapılan araştırmalar incelendiğinde ebeveynlerin öz yeterlik düzeylerini (Büyüktaşkapu, 2012; Karaçöl, 2021; Liu, Zhao ve Su, 2022; Özkul, 2015; Russell ve Ingersoll, 2021; Ramsey, 2021; Walters, 2022) inceleyen çalışmaların olduğu ancak özellikle yurt içinde yapılan çalışmalarda özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerle çalışıldığı görülmüştür (Ceran, 2020; Karlıoğlu ve Yıldırım Sarı, 2019; Telef, 2013). Yine ebeveyn çatışması ile ilgili çalışmalara bakıldığında ise genellikle eşler arası çatışmanın çocuklara olan etkisiyle ilgili çalışmalar yapıldığı belirlenmiştir (Akıl, 2019; Demir, 2018; Uçak, 2020). Aile ortamında sağlıklı nesillerin yetiştirilebilmesi için öncelikle eşler arasındaki çatışmayla ilişkili olabilecek değişkenlerin belirlenmesi gerekmektedir (Topçu, 2020). Bu değişkenlerin belirlenmesinin evlilik uyumu ve çocukların sağlıklı gelişimi açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Bu düşünceden hareketle araştırmada okul öncesi dönem çocuğu olan ebeveynlerin çatışma durumları ile öz yeterlik algılarının sosyo-demografik değişkenler açısından incelenmesi ve ebeveynlerin çatışma durumları ile öz yeterlik algıları arasındaki ilişkinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

- Ebeveynlerin cinsiyeti, öğrenim düzeyi, gelir düzeyi, çalışma durumu, sahip oldukları çocuk sayısı, evlilik süresi ve evlilikten memnun olma/olmama durumları ile öz yeterlikleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmakta mıdır?
- Ebeveynlerin cinsiyeti, öğrenim düzeyi, gelir düzeyi, çalışma durumu, sahip oldukları çocuk sayısı, evlilik süresi ve evlilikten memnun olma/olmama durumları ile çatışma düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmakta mıdır?
- Ebeveynlerin öz yeterlik düzeyleri çatışma düzeylerini etkilemekte midir?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Okul öncesi dönem çocuğu olan anne babaların çatışma durumları ve öz yeterlik algılarının incelendiği bu araştırmada, ilişki tarama modeli kullanılmıştır. İlişki tarama modelinde iki veya daha

fazla değişken arasındaki ilişki saptanarak, değişkenlerin birlikte değişip-değişmediği belirlenmektedir (Büyüköztürk, 2011).

Evren ve Örneklem

Araştırma, evrenini Gümüşhane il merkezinde çocuğu özel okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden ebeveynler oluşturmaktadır. Araştırmada örneklem seçimine gidilmemiş çocuğu özel okul öncesi eğitim kurumuna devam eden tüm ebeveynlere ulaşılmaya çalışılmıştır. Belirlenen anaokullarındaki ebeveynler ile görüşülerek çalışmanın amacı açıklanmış ve ebeveynler arasından çalışmaya katılmayı kabul eden 302 ebeveyn araştırmaya dâhil edilmiştir.

Araştırmaya katılan ebeveynlerin %62,9'u kadın, %37,1'i erkek; %11,9'u lise mezunu, %88,1'i üniversite mezunu; %84,1'nin gelir düzeyi orta seviyede, %15,9'unun gelir düzeyi yüksek seviyededir. Ebeveynlerin %37,1'i bir çocuk sahibi, %50,6'sı iki çocuk sahibi, %12,3'ü üç çocuk sahibidir ve %77,8'i çalışırken, %22,2'si çalışmamaktadır. Araştırmaya katılanların %34,1'i 1-3 yıldır evli, %46,7'si 4-9 yıldır evli, %19,2'si 10+ yıldır evlidir; %33,4'ü evliliğinden çok memnun, %22,8'i oldukça memnun, %24,3'ü memnun, %19,5'i memnun değildir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak "Genel Bilgi Formu", "Genel Öz Yeterlik Ölçeği" ve "O'Leary-Porter Çatışma Ölçeği" kullanılmıştır.

Genel Bilgi Formu: Araştırmacılar tarafından hazırlanan formda ebeveynin cinsiyeti, öğrenim durumu, gelir düzeyi, çalışma durumu, sahip olunan çocuk sayısı, evlilik süresi ve evlilikten memnun olup-olmama durumu ile ilgili toplam yedi tane kapalı uçlu soru yer almaktadır.

Genel Öz Yeterlilik Ölçeği: Sherer ve Adams (1983) tarafından geliştirilen, Yıldırım ve İlhan (2010) tarafından Türkçe'ye uyarlanan ölçek, 5'li likert tipinde hazırlanmıştır. Ölçek 17 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte 2, 4, 5, 6, 7, 10, 11, 12, 14, 16 ve 17. maddeler ters puanlanmaktadır. Ölçeğin "yılmama, başlama ve sürdürme çabası" olmak üzere üç alt boyutu bulunmaktadır. Ölçeğin toplamından alınabilecek en düşük puan, 17; en yüksek puan 85'tir. Ölçekten alınan puanın artması, öz yeterliliğin arttığını göstermektedir. Bu çalışmada toplam puan üzerinden değerlendirme yapılmıştır. Ölçeğin güvenirlik katsayısı .84 olarak hesaplanmıştır. Mevcut araştırma verileri ile yapılan analiz sonucunda güvenirlik katsayısının .82 olduğu belirlenmiştir.

O'Leary-Porter Çatışma Ölçeği: Porter ve O'Leary tarafından 1980 yılında geliştirilen ölçeğin Türkçe uyarlaması Sümer ve ark. (2009) tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçek ebeveynlerin çocukları önünde ne sıklıkla tartışma yaşadıklarını ölçmeyi hedeflemektedir. Tek boyuttan ve 15 maddeden oluşan ölçek 5'li likert tipinde hazırlanmış olup, ölçeğin Cronbach alfa değerleri ise anneler için .80, babalar için .77'dir. Bu çalışmada Cronbach alfa değerleri ise anneler için .83, babalar için .76 olarak hesaplanmıştır.

Veri Toplama Süreci

Veriler toplanmadan önce Gümüşhane Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan etik kurul raporu ve çocukların eğitim gördüğü özel okul öncesi eğitim kurumlarından gerekli izinler alınmıştır. Daha sonra okullara gidilerek müdür ve öğretmenlere çalışma hakkında bilgi verilmiştir. Araştırmada gönüllülük esas alınmış, veri toplama araçları ebeveynlere öğretmenler aracılığıyla ulaştırılmıştır. Ebeveynlerin araştırmaya katılmaları durumunda “Bilgilendirilmiş Onam Formu” nu imzalamaları istenilmiştir. Formun açıklamalar bölümünde araştırmanın amacı ve gizliliği hakkında detaylı bilgiler verilmiştir. Toplanan verilerden eksik doldurulan dokuz veri araştırmaya dâhil edilmemiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmada verilerin analizi SPSS24 programı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma verilerinin normallik dağılımları incelenmiş, çarpıklık ve basıklık katsayıları ile yapılan değerlendirmede puanların -1 ile +1 aralığında olduğu ve normal dağıldığı belirlenmiştir. Bu nedenle araştırmada ebeveynlerin demografik bilgilerine göre ölçek puanlarının karşılaştırılmasında T testi, ANOVA ve regresyon analizleri kullanılmıştır.

Bulgular

Okul öncesi dönem çocuğu olan anne babaların çatışma durumları ve öz yeterlik algılarının incelendiği araştırmada, elde edilen verilerin analizine ilişkin bulgular araştırmanın amaçları doğrultusunda aşağıda verilmiştir.

Tablo 1. Ebeveynlerin Cinsiyeti, Eğitim Durumu, Gelir Durumu ve Çalışma Durumu Değişkenlerine Göre Genel Öz Yeterlilik Ölçeği Puan Ortalamaları ve T Testi Sonuçları (n:302)

Değişken	Alt değişken	n	x	ss	t	p
Cinsiyet	Kadın	190	6,02	,653	-0,160 ^t	0,873
	Erkek	112	6,03	,949		
Eğitim durumu	Lise	36	5,68	,839	-2,888 ^t	0,004
	Üniversite	266	6,07	,755		
Gelir durumu	Orta	254	5,95	,794	-3,887 ^t	0,000
	Yüksek	48	6,41	,515		
Ebeveyn çalışma durumu	Evet	235	6,12	,786	4,024 ^t	0,000
	Hayır	67	5,69	,637		

Tablo 1 incelendiğinde, araştırmaya katılan ebeveynlerin öz yeterlik düzeyleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$). Üniversite mezunu olanların öz yeterlik düzeyi lise mezunu olanlardan ($p<0,05$), gelir durumu yüksek olan ebeveynlerin öz yeterlik düzeyi gelir durumu orta olan ebeveynlerden ($p<0,05$), çalışan ebeveynlerin öz yeterlik düzeyi çalışmayan ebeveynlerden istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($p<0,05$).

Tablo 2. Ebeveynlerin Çocuk Sayısı, Evlilik Süresi ve Evlilikten Memnuniyet Düzeyi Değişkenlerine Göre Genel Öz Yeterlilik Ölçeği Puan Ortalamaları ve ANOVA Testi Sonuçları (n:302)

Değişken	Alt değişken	n	x	ss	F	p	Fark
Çocuk sayısı	1 çocuk ¹	112	6,02	,715	8,914 ^F	0,000	1-3, 2-3
	2 çocuk ²	153	6,14	,718			
	3 çocuk ³	37	5,55	,992			
Evlilik süresi	1-3 yıl ¹	103	5,89	,765	3,093 ^F	0,047	2-1
	4-9 yıl ²	141	6,13	,782			

	10+ yıl ³	58	5,99	,744			
Evlilikten memnuniyet düzeyi	Çok memnunum ¹	101	6,35	,563	17,376 ^F	0,000	1-4, 2-4
	Oldukça memnunum ²	69	6,03	,667			
	Memnunum ³	73	5,97	,694			
	Memnun değilim ⁴	59	5,51	,992			

Tablo 2 incelendiğinde, çocuk sayısı bir ve iki olan ebeveynlerin öz yeterlik düzeyi çocuk sayısı üç olan ebeveynlerden anlamlı olarak yüksek ($p<0,05$) bulunmuştur. Ayrıca evlilik süresi dört-dokuz yıl olan ebeveynlerin öz yeterlik düzeyi evlilik süresi bir-üç yıl olan ebeveynlerden anlamlı olarak yüksek ($p<0,05$), evlilikten çok memnun ve oldukça memnun olan ebeveynlerin öz yeterlik düzeyi evlilikten memnun olmayan ebeveynlerden istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($p<0,05$).

Tablo 3. Ebeveynlerin Cinsiyeti, Eğitim Durumu, Gelir Durumu ve Çalışma Durumu Değişkenlerine Göre Çatışma Ölçeği Puan Ortalamaları ve T Testi Sonuçları (n:302)

Değişken	Alt değişken	n	x	ss	t	p
Cinsiyet	Kadın (anne)	190	1,81	,449	1,706 ^t	0,089
	Erkek (baba)	112	1,72	,379		
Eğitim durumu	Lise	36	2,02	,379	3,823 ^t	0,000
	Üniversite	266	1,74	,421		
Gelir durumu	Orta	254	1,81	,372	3,224 ^t	0,001
	Yüksek	48	1,59	,612		
Ebeveyn çalışma durumu	Evet	235	1,76	,442	-,908 ^t	0,365
	Hayır	67	1,81	,363		

Tablo 3 incelendiğinde, araştırmaya katılan ebeveynlerin çatışma düzeyleri ile cinsiyetleri ve çalışma durumları arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$). Bununla birlikte lise mezunu olan ebeveynlerin çatışma düzeyi üniversite mezunu olan ebeveynlerden ($p<0,05$), gelir durumu orta olan ebeveynlerin çatışma düzeyi gelir durumu yüksek olan ebeveynlerden istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek ($p<0,05$) bulunmuştur.

Tablo 4. Ebeveynlerin Çocuk Sayısı, Evlilik Süresi ve Evlilikten Memnuniyet Düzeyi Değişkenlerine Göre Çatışma Ölçeği Puan Ortalamaları ve ANOVA Testi Sonuçları (n:302)

Değişken	Alt değişken	n	x	ss	F	p	Fark
Çocuk sayısı	1 çocuk ¹	112	1,72	,388	4,939 ^F	0,008	3-1, 3-2
	2 çocuk ²	153	1,76	,392			
	3 çocuk ³	37	1,97	,592			
Evlilik süresi	1-3 yıl ¹	103	1,85	,487	3,768 ^F	0,024	1-2
	4-9 yıl ²	141	1,71	,396			
	10+ yıl ³	58	1,79	,351			
Evlilikten memnuniyet düzeyi	Çok memnunum ¹	101	1,57	,328	15,858 ^F	0,000	4-1, 4-2
	Oldukça memnunum ²	69	1,77	,472			
	Memnunum ³	73	1,92	,406			
	Memnun değilim ⁴	59	1,95	,398			

Tablo 4 incelendiğinde, araştırmaya katılan ebeveynlerin çocuk sayısı üç olan ebeveynlerin çatışma düzeyi çocuk sayısı bir ve iki olan ebeveynlerden, evlilik süresi bir-üç yıl olan ebeveynlerin çatışma düzeyi evlilik süresi dört-dokuz yıl olan ebeveynlerden anlamlı olarak daha yüksektir ($p<0,05$). Ayrıca evlilikten memnun olmayan ebeveynlerin çatışma düzeyleri, evlilikten çok memnun ve oldukça memnun olan ebeveynlerden istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek ($p<0,05$) bulunmuştur.

Tablo 5. Ebeveynlerin Öz Yeterlik Düzeylerinin Çatışma Düzeylerine Etkisine İlişkin Regresyon Analizi

Değişken	B	Std. Hata	β	t	p
Sabit	2,480	,188		13,181	0,000
Öz yeterlik	-,117	,031	-,214	-3,786	0,000

R= -,214; R²=,046; F(1, 300)=14,335; p= 0,000

Tablo 5 incelendiğinde, araştırmaya katılan ebeveynlerin öz yeterlik düzeylerinin çatışma düzeylerini negatif yönde ve anlamlı düzeyde etkilediği, öz yeterlik düzeyinin çatışma düzeyi üzerinde %4,6 düzeyinde açıklayıcı bir etkisi olduğu belirlenmiştir (R²=,046; p<0,05).

Tartışma

Okul öncesi dönem çocuğu olan anne babaların çatışma durumları ve öz yeterlik algılarının incelendiği araştırma sonucunda, ebeveynlerin öz yeterlik algıları ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılığın ortaya çıkmadığı tespit edilmiştir. Öz yeterlik algısının cinsiyetten bağımsız olarak bireylerin çocukluk yaşantıları, yetiştirilme tutumları ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Ayrıca günümüzde anne-babalar çocuğun sorumluluğunu birlikte paylaşmakta ve çocuğa ilişkin benzer kaygılar yaşamaktadır (Karaçöl, 2021). Nitekim araştırmada anne ya da baba olma durumu öz yeterlik algısını etkilememiştir. Demir (2015) ve Önal (2021) de çalışmalarında anne-baba olma durumunun öz yeterlik algısını etkilemediğini bulmuşlardır. Araştırmadan elde edilen bu bulgudan farklı olarak Büyüktaşkapu (2012) ve Liu, Zhao ve Su (2022) tarafından gerçekleştirilen araştırmalarda, annelerin ebeveynlik öz yeterlik düzeyleri babalardan yüksek bulunmuştur. Araştırmada üniversite mezunu olan ve gelir düzeyini yüksek olarak ifade eden ebeveynlerin öz yeterlik algılarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde Karaçöl (2021), Özkul (2015), Russell ve Ingersoll (2021) ile Ramsey (2021) ve Walters (2022) tarafından gerçekleştirilen araştırmalarda; eğitim durumu üniversite olan ve gelir düzeyi yüksek olan ebeveynlerin öz yeterlik algılarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu durum eğitim düzeyinin artmasına bağlı olarak ebeveynlerin daha fazla bilgi sahibi olması, farkındalık düzeylerinin artması ve kendilerini geliştirmeleri ile açıklanabilir. Gelir düzeyi yüksek olan ebeveynlerin de fiziksel, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını yeterli düzeyde karşılayabiliyor olmalarının öz yeterlik algılarını olumlu yönde etkilediği düşünülmektedir. Araştırmada çocuk sayısı bir ve iki olan ebeveynlerin öz yeterlik düzeyi çocuk sayısı üç olan ebeveynlerden anlamlı olarak yüksek bulunmuştur. Benzer şekilde Özkul (2015) yaptığı araştırmada da tek çocuğa sahip olan ebeveynlerin öz yeterlik algılarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu durum bir ve iki çocuğa sahip olan ebeveynlerin üç ve üzeri çocuğa sahip olan ebeveynlere göre çocuklarıyla birebir daha fazla zaman geçirmeleri, ihtiyaçlarını daha kolay karşılayabiliyor olmalarıyla açıklanabilir. Araştırmada evlilik süresi 4-9 yıl olan, evlilikten çok memnun veya oldukça memnun olan ebeveynlerin öz yeterlik algılarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde Pappalardo ve arkerleri (2022) ile Zhao ve White (2022) tarafından gerçekleştirilen araştırmalarda evlilik süresinin bireylerin öz yeterlik düzeylerini etkilediği buna göre yeni evli olan çiftlerin öz yeterlik algılarının daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Bu durum yeni evlenen bireylerin kadın ve erkek rolünden eş rolüne geçmelerine bağlı olarak yeni rollerine karşı uyum sorunu yaşıyor olmaları açıklanabilir.

Araştırmada ebeveynlerin çatışma durumları anne ya da baba olma durumuna ve çalışma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Eşler arasında çatışma durumunun cinsiyetten ve çalışma

durumundan bağımsız olduğu, bireyin kişilik özellikleri ve kişiler arası iletişim şekliyle daha yakından ilişkili olduğu düşünülmektedir. Yine araştırmaya alınan ebeveynlerin büyük bir çoğunluğunun çalışıyor olmasının ve verilerin homojen bir dağılım göstermemiş olmasının da sonucu etkilemiş olabileceği düşünülmektedir. Lise mezunu olan ebeveynlerin çatışma düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. Eğitim düzeyi arttıkça bireylerin iletişim becerilerinin arttığı ve çatışma durumundan daha çok konuşarak problemlere çözüm buldukları düşünülmektedir. Nitekim literatür bu bulguyu desteklemektedir (Birtürk ve Biçer, 2021; Köyceğiz ve Özbey, 2019). Orçan ve Deniz (2004) de araştırmalarında eğitim düzeyi ile eşler arasındaki çatışma düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğunu bulmuşlardır. Düşük gelir düzeyi ve çocuk sayısının fazla olması aileler üzerinde stres yaratan bir durumdur. Çocuk sayısı arttıkça harcamalar artmakta, evin ve çocukların ihtiyaçları karşılamak için yeterli maddi gelire sahip olamamak bazen eşler arasında çatışmalara neden olabilmektedir (Masarik ve Conger, 2017). Yine çocuk sayısı arttıkça eşler birbirlerine daha az ilgi ve zaman ayırmakta bu durumda eşler arasında ki ilişkiyi olumsuz etkileyebilmekte ve çatışma ortamı yaratabilmektedir. Dizman (2003) da çalışmasında çocuk sayısı arttıkça eşler arasındaki çatışmanın arttığını belirlemiştir. Araştırmada bir-üç yıl arasında evli olan ve evliliğinden memnun olmayan ebeveynlerin çatışma düzeyleri yüksek bulunmuştur. Bu durum eşlerin evliliğe uyum sağlama sürecinde yaşanan sorunlarla ilişkilendirilebilir. Eşler ilk evlendiklerinde evlilik sürecine ve birbirlerine alışmakta zorlanabilmektedir. Özellikle henüz evliliğe alışmadan çocuk sahibi olmakla birlikte eşlerin sorumlulukları daha da artmakta bu durumda eşlerin tükenmişlik yaşamalarına ve çatışmalara neden olabilmektedir (Terzi İlhan ve Işık, 2019). Ülker (2011) de benzer şekilde evlilik süresinin eşler arasındaki çatışmayı etkilediğini ve evliliğin ilk senelerinde çatışmaların daha fazla yaşandığını bulmuştur.

Araştırmada ebeveynlerin öz yeterlikleri arttıkça çatışma düzeylerinin azaldığı bulunmuştur. Öz yeterlik düzeyleri yüksek bireyler olası bir problem karşısında çözüm önerisi sunabilmekte, aşırı duygusal tepki göstermemekte ve uzlaşma yoluna gidebilmektedir (Ülker, 2011). Öz yeterlik algısı düşük bireyler ise problemin çözümünden çok problemin kendisine odaklanmakta, aşırı duygusal tepki gösterebilmekte ve çatışma ortamı yaratabilmektedir (Sayın ve Altun, 2021). Gerçek (2018) de çalışmasında bireylerin genel öz yeterlik algıları ile uzlaşma tarzları arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir ilişki bulmuştur. Pappalardo ve arkadaşları (2022) ve Zhao ve White (2022) yaptıkları araştırmada daha fazla çatışma yaşayan ebeveynlerin, öz yeterliklerinin daha düşük olduğunu belirlemişlerdir. Delgado ve arkadaşları (2019) ise ebeveynlerin aile içinde çatışma yaşamasının öz yeterlik sorunlarına neden olduğunu belirtmişlerdir. Dolayısıyla ebeveynlerin öz yeterlik algıları çatışma durumları üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Bu nedenle ebeveynlerin yüksek düzeyde öz yeterlik algısına sahip olmaları sağlıklı aile ilişkileri açısından önem arz etmektedir (Gerçek, 2018).

Sonuç

Araştırmada okulöncesi dönem çocuğu olan anne babaların öz yeterlik algıları ile çatışma yaşama durumları arasındaki ilişkinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla çocuğu Gümüşhane il merkezinde bulunan özel okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 302 ebeveynle çalışılmış, çalışma sonucunda ebeveynlerin öz yeterlik algılarının cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermediği görülmüştür. Üniversite mezunu olan, gelir durumu yüksek olan, bir-iki çocuk sahibi olan, çalışan, evlilik süresi dört-dokuz yıl

arasında olan ve evlilikten memnuniyet düzeyi yüksek olan ebeveynlerin öz yeterlik algılarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca araştırmada ebeveynlerin çatışma durumlarının cinsiyet ve çalışma durumuna göre farklılık göstermediği, eğitim düzeyi lise olan, gelir durumu orta düzeyde olan, çocuk sayısı fazla olan, evlilik süresi bir-üç yıl arasında olan, evlilikten memnuniyet düzeyleri düşük olan ebeveynlerin çatışma düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Araştırmada ebeveynlerin çatışma düzeylerinin, öz yeterlik düzeylerini negatif yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen sonuçlar göz önünde bulundurulduğunda öneriler araştırmacılara ve uygulama alanlarına yönelik olarak aşağıda sunulmuştur.

Araştırmacılara yönelik öneriler

- Okul öncesi dönem çocuğu olan anne babaların çatışma durumları ve öz yeterlik algıları farklı değişkenlerle ilişkilendirilerek incelenebilir.
- Eşlerin çatışma nedenleri ve öz yeterlik algıları daha ayrıntılı araştırılabilir ve bu konuda çözüm odaklı çalışmalar yapılabilir. Deneysel çalışmalar ağırlık verilerek destek eğitim programları geliştirilebilir.

Uygulamaya yönelik öneriler

- Evlilik süresi daha düşük olan ebeveynlerin ebeveyn öz yeterliklerinin daha düşük olduğu ve çatışma düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Buna bağlı olarak evliliğin ilk yıllarında yaşanabilecek sorunlar ve çözüm önerilerine yönelik ebeveynlere belediyeler, halk eğitim merkezleri, üniversiteler vb. aracılığıyla destek hizmetler verilebilir.
- Çatışma durumunun ebeveynlerin öz yeterlik algıları üzerindeki olumsuz etkisi nedeniyle, aile içerisinde yaşanabilecek çatışmaların azaltılabilmesi ya da önlenbilmesi amacıyla çiftlere ücretsiz danışmanlık hizmeti verilebilir.
- Araştırmada çalışmayan ebeveynlerin öz yeterlik algısı düşük bulunmuştur. Bu doğrultuda ebeveynlere iş imkânı vb. destek olunabilir.

Kaynakça

- Abass Mohamed, N., Ibrahim El Malky, M. & Said Sayed, F. (2022). Effectiveness of Psycho-educational Nursing Intervention on Feeling of Burden and Self-Efficacy among Caregivers of Mentally Retarded Children. *Journal of Nursing Science Benha University*, 3(1), 652-666.
- Akıl, E. (2019). *Ebeveynlerin evlilik çatışması çatışma çözüm stilleri ve çocuklarının algıladıkları kaygı düzeyleri arasındaki ilişki*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ayón, C. & García, S. J. (2019). Latino immigrant parents' experiences with discrimination: Implications for parenting in a hostile immigration policy context. *Journal of Family Issues*, 40(6), 805–831.
- Birtürk, A. ve Biçer, T. (2021). Beden eğitimi öğretmenlerinde iletişim becerileri ile akıllı telefon bağımlılığı arasındaki ilişki. *Kafkas Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 1(2), 15-32.
- Büyüktaşkapu, S. (2012). Annelerin özyeterlik algıları ile 1-3 yaş çocuklarının gelişimlerinin incelenmesi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 18-30.
- Calzada, E. J., Tamis-LeMonda, C. S. & Yoshikawa, H. (2013). Familismo in Mexican and Dominican families from low-income, urban communities. *Journal of Family Issues*, 34(12), 1696–1724.
- Cansız, E. (2021). *3-6 yaş çocuğa sahip annelerin duygusal istismar potansiyelleri ile ebeveyn öz yeterlikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Cavkaytar, A., Aksoy, V. ve Ardıç, A. (2014). Ebeveyn öz yeterlik ölçeği geçerlik ve güvenilirlik çalışmasının güncellenmesi. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 4(1):69-76.

- Ceran, M. A. (2020). *Serebral palsili çocuğu olan ebeveynlerin öz yeterlik düzeylerinin belirlenmesi ve anne-baba ebeveyn öz yeterlik düzeylerinin karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Delgado, M. Y., Nair, R. L., Updegraff, K. A. & Umaña-Taylor, A. J. (2019). Discrimination, parent-adolescent conflict, and peer intimacy: examining risk and resilience in Mexican-origin youths' adjustment trajectories. *Child development, 90*(3), 894-910.
- Demir S. (2015). Ebeveyn yetkinliğinin demografik değişkenler açısından incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 12*(29), 133-148.
- Demirli, C. ve Kendir, M. (2016). Evlilik doyumu üzerinde anne baba tutumunun etkisinin incelenmesi. *Education Sciences, 11*(3), 96-113.
- Diken, I. H. (2007). Turkish mothers' self-efficacy beliefs and styles of interactions with their children with language delays. *Early Child Development and Care, 179*(4), 425-436.
- Gerçek, A. (2018). *Genel öz yeterlik ve çatışma yönetim tarzı ilişkisi: Özel sektör çalışanları üzerine bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Gözübüyük, F. (2015). *Annelerin ebeveynlik öz yeterlik algıları, sözel etkileşim uygulamaları ve 1-3 yaş aralığında çocukların gelişimi*. Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Guimond, A., Moore, H., Aier, D., Maxon, E. & Diken, I. (2005). Parental self-efficacy instrument for children with disabilities (PSICD): Short version (Unpublished scale). Tempe AZ: Arizona State University.
- Hines, M., Hardy, N., Martens, A. & Zimmerman, E. (2022). Birth order effects on breastfeeding self-efficacy, parent report of problematic feeding and infant feeding abilities. *Journal of Neonatal Nursing, 28*(1), 16-20.
- Karaçöl, E. (2021). *Sağlık çalışanlarının ebeveyn öz yeterliliklerinin değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Medipol Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Karhoğlu, A. ve Yıldırım Sarı, H. (2019). Zihinsel engelli çocuğa sahip babalarda ebeveyn öz yeterliliği, algılanan sosyal destek ve aile yükü ilişkisi. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi, 16*(2), 112-118.
- Liu, X., Zhao, L. & Su, Y. S. (2022). Impact of parents' attitudes on learning ineffectiveness: The mediating role of parental self-efficacy. *International journal of environmental research and public health, 19*(1), 615.
- Masarik, A. S., Conger, R. D. (2017). Stress and child development: A review of the family stress model. *Current Opinion in Psychology, 13*, 85-90.
- McDermott, E. R., Umaña-Taylor, A. J., Schaefer, D. R., Martinez-Fuentes, S., Co, L., Ison, A., ... & Rivas-Drake, D. (2022). The structure of educational inequity: Adolescents' access to parent education through friendship networks and its impact on academic outcomes. *Social Development, 31*(1), 27-51.
- Özkul, F. B. (2015). *48-60 aylık çocukların babalarının ebeveyn öz yeterlik algılarının incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Önal, B. (2021). *Vardiyalı çalışan ebeveynler ile gündüz çalışan ebeveynlerin ebeveyn öz yeterlik algıları ile ebeveynlik rollerine ilişkin kendilik alguları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Pappalardo, A. A., Herbert, L., Warren, C., Lombard, L., Ramos, A., Asa'ad, A., ... & Gupta, R. (2022). Self-Efficacy Among Caregivers of Children With Food Allergy: A Cohort Study. *Journal of Pediatric Psychology, https://doi.org/10.1093/jpepsy/jsab137*.
- Porter, B. & O'Leary, K. D. (1980). Marital discord and childhood behavior problems. *Journal of Abnormal Child Psychology, 8*, 287-295.
- Ramsey, K. A., Vaughan, C., Wagner, B. M., McGuire, J. F. & Gioia, G. A. (2021). Impact of self-efficacy and affective functioning on pediatric concussion symptom severity. *Journal of the International Neuropsychological Society, 27*(9), 875-882.
- Rix, R., Rose, J. & Roman, N. (2022). The Contribution of Divorce to Parental-Self Efficacy and Perception of Parenting among Divorced Parents: A Qualitative Study. *Journal of Divorce ve Remarriage, 63*(2), 87-100.
- Russell, K. M. & Ingersoll, B. (2021). Factors related to parental therapeutic self-efficacy in a parent-mediated intervention for children with autism spectrum disorder: A mixed methods study. *Autism, 25*(4), 971-981.
- Sayın, Y. ve Altun, F. (2021). Ergenlerin öznel iyi oluş düzeylerinin ebeveyn çatışması, öz-yeterlik ve demografik değişkenler açısından incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 17*(2), 253-270.

- Scull, T. M., Carl, A. E., Keefe, E. M. & Malik, C. V. (2022). Exploring Parent-gender Differences in Parent and Adolescent Reports of the Frequency, Quality, and Content of Their Sexual Health Communication. *The Journal of Sex Research*, 59(1), 122-134.
- Sherer, M. & Adams, C. (1983). The self-efficacy scale: A construct validity study. *Psychological Reports*, 66, 987-994.
- Sümer, N., Sayıl, M., Kazak-Berument, S., Doğruyol, B., Günaydın, G., Harma, M., Öztürk, A., Salman, S. ve Selçuk, E. (2009). Çocuğun gelişiminde bağlanma, ilgi-bakım ve aile dinamiklerinin etkisi. Fon no: TUBITAK-105K102.
- Tambulut, A. ve Eker, A. (2019). Bakıcı annelerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı, psikolojik dayanıklılıkları ve depresyon düzeylerinin demografik değişkenler ile ilişkisinin incelenmesi. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 3(2); 147-176.
- Telef, B. B. (2013). Engelli çocuğa sahip ebeveynlerin öz-yeterliliklerinin ve psikolojik belirtilerinin incelenmesi. *EÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 33-49
- Terzi İlhan, S. ve Işık, Ş. (2019). Evliliğin ilk yıllarında evlilik yaşamı deneyimi ve evliliğe ilişkin algılar: sorunlar, zorluklar ve ihtiyaçlar. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 7(4), 1430-1448.
- Topçu, E. Z. (2020). *Kadınların evlilik çatışması, çatışma çözüm stilleri, benlik sayguları ve evlilik uyumlarının evlilik yaşı ve sosyo-demografik verilere göre incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Uçak, E. (2020). *Ebeveynlerin evlilik çatışması ve kişilik özelliklerinin çocuklardaki sosyal uyum ve becerisi ile ilişkisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Ülker, G. (2011). *Evlilik çatışmasının sıklık ve yaygınlığının bazı değişkenlere göre yordanması*. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Walters, G. D. (2022). Self-efficacy in parents and children and its relationship to future delinquent behavior in children. *Youth ve Society*, 54(1), 104-122.
- Yıldırım, F. ve İlhan, İ.Ö. (2010). Genel Öz Yeterlilik Ölçeği Türkçe Formunun geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 21(4), 301-8.
- Zhao, C., & White, R. M. (2022). The Impact of Discrimination on Parent-Adolescent Relationships in US Mexican Families. *Journal of Social and Personal Relationships*, <https://doi.org/10.1177/02654075221074396>